

Kérky za tabák: Vybraná symbolika a dílčí významy vězeňských tetování v prostředí českých mužských věznic

Tattoos for Tobacco: Selected symbolic and partial meanings of prison tattoos in the environment of Czech male prisons

Ing. ALENA LOCHMANNOVÁ, MBA

Ústav etnologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1; e-mail: oudovaa@fzs.zcu.cz

ABSTRAKT:

Vězeňské tetování je nedílnou součástí tzv. druhého života odsouzených. Specifická vězeňská tatuáž představuje způsob neverbální komunikace, kdy odsouzení skrze svoji tělesnost sdělují více či méně podstatné informace ve vazbě na jejich kriminální kariéru, sdílenou filozofii či ideologii, hodnoty, touhy či další. S ohledem na skutečnost, že tetování je ve vězeňském prostředí zakázáno, je vězeňská tatuáž primárně svým charakterem antiautoritativní modifikací. Současně se však jedná o modifikaci úzce související s identitou odsouzeného, která se ve vězeňském prostředí postupem času transformuje a ego odsouzeného zde prochází sebeumrtvujícím procesem. V roce 2015 byla v *The Journal of Culture* publikována první dílčí studie zaměřená na vězeňskou tatuáž. Tato studie, která na ni navazuje, si klade za cíl vedle prezentace dílčích funkcí vězeňské tatuáže také doplnit škálu základních kategorií vězeňského tetování. Prezentovaná data vychází z vlastního etnografického výzkumu realizovaného v letech 2013–2017 v pěti českých mužských věznicích.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Funkce tetování, identita, symbolika, tetování kriminální subkultury, tělesné modifikace, věznice

KEYWORDS:

Functions of tattoo, identity, symbolism, tattoo of the criminal subculture, physical modification, prisons

Tento výstup vznikl v rámci zastřešujícího projektu Specifického vysokoškolského výzkumu 2018 – 260484 řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

ÚVOD

Tetování neodmyslitelně patří k vězeňskému prostředí. Mohlo by se na první pohled zdát, že s rozšířením tetování a původně čistě vězeňských symbolů, jako je ostnatý drát, hvězdy a mnohé další v rámci většinové společnosti, jeho symbolika vymizela. Faktem je, že symbolika přetrvávala a jako takové bylo tradiční vězeňské tetování co do kvantity doplněno o tetování plnící primárně estetickou funkci. Sama existence vězeňského tetování je něčím specifickým. Je vzepřením se proti institucionálnímu řádu, je nástrojem, prostřednictvím kterého odsouzení budují svoji institucionální identitu, případně ji upevňují. Tetování k vězení prostě patří a už samo o sobě bez vazby na konkrétní motiv a symbolický význam plní funkci metaznaku s výrazně anti-autoritativním charakterem. Za tabák, který je nejčastějším vězeňským platidlem, za který je možné si koupit prakticky všechno, si tak odsouzení zdobí svá těla, která na úrovni neverbální komunikace sdělí mnohé těm, již je dokáží číst.

ABSTRACT:

Prison tattoos are an integral part of the so-called second life of sentenced persons. Specific prison tattoo is a way of non-verbal communication where convicts communicate more or less meaningful information through their body in connection with their criminal career, shared philosophy or ideology, values, desires, or others. Considering the fact that tattoos are forbidden in prison, prison tattoo is primarily anti-authoritarian modification. At the same time, however, it is a modification closely related to the identity of the convicts, which in the prison environment is transformed over time, and the ego of the convicted person passes through a self-defeating process. In 2015, the first study focused on prison tattoos was published in *The Journal of Culture*. This follow-up study aims to complement the range of basic categories of prison tattoo besides the presentation of the partial functions of prison tattooing. The presented data are based on ethnographic research carried out in 2013–2017 in five Czech male prisons.

Cílem tohoto textu je vedle odůvodnění skutečnosti, proč odsouzení zdobí svá těla tetováními, a vymezení funkcí vězeňského tetování s oporou v dostupné literatuře především vymezení základních kategorií nejčastějších tetování, která se čteně a opakovaně objevují v českých mužských věznicích, čímž je navazováno na studii Tetování jako vzkaz: Vybrané tělesné mutilace vězeňské subkultury, která v *The Journal of Culture* vyšla v roce 2015, nicméně po několika navazujících letech výzkumu bylo nutné prezentované informace rozšířit a doplnit. Cílem textu rozhodně není vyčerpávajícím způsobem pokrýt celou škálu různých motivů, neboť taková snaha si žádá více než standardní rozsah studie, vymezeny jsou tedy pouze základní kategorie vězeňských tetování v českém prostředí.

Prezentovaná data vychází z etnografického výzkumu v českých mužských věznicích typu B a C, který byl realizován v letech 2013–2018.

UVĚZNĚNÍ TĚLA I DUCHA

Tetování a alternace skrze skarifikaci tělo transformují, přičemž samotná transformace probíhá jak v rovině fyzické, tak v rovině psychologické. Ve společnostech a subkulturách, v rámci nichž je regulativně omezena možnost užití oblečení dle vlastní volby a jedinci jsou zde limitováni ve smyslu vnější sebeprezentace, je zdobení těla a zkrášlování obecně velmi běžné, přičemž je mu připisována nejen artistická, ale též sociální hodnota. Tetování a další zdobení těla představuje odlišení jedince, stejně tak je třeba jej vnímat jako nástroj jeho enkulturace, nicméně přesný význam tělesných modifikací je unikátní pro každého jedince a pro každou společnost, kulturu a potažmo i subkulturu (Hewitt 1997: 11). Fyzická existence těla je vždy modifikována sociálními kategoriemi, které reprezentují pohled určité subkultury. V tomto kontextu je tělo vnímáno jako jedno z nejvýraznějších médií exprese (Douglas, 2003: 69). Jedním ze specifických prostředí, v rámci nichž nabývá tetování významného interpretačního a komunikačního potenciálu, je vězení.

Vězeňské prostředí je prostředím, které dlouhodobě stálo v rámci českého etnografického a antropologického výzkumu na okraji zájmu. Jedná se o prostředí, které je velmi specifické, prostředí s vlastními pravidly, normami, řádem i hodnotami (Jones, Schmid 2000). Ve vazbě na strukturovanost vězení označil Erving Goffman toto prostředí jako tzv. totální instituci. Klíčové elementy totální instituce jsou dle Goffmana důsledná kontrola času odsouzeného stejně jako místa, kde se pohybuje a žije ze strany autority, dále pak důsledná organizace aktivit odsouzených, které jsou naplánovány a jejich realizace podléhá formálním pravidlům, přičemž se jedná zpravidla o aktivity, které směřují k dosažení cílů totální instituce (Goffman 1961). Pro odpovídající pojetí totální instituce je důležité ji vnímat jako formální organizaci, u jejíchž členů je předpokladem, že v rámci této organizace žijí či pracují, své členství si nevybrali dobrovolně a na základě svého členství, potažmo pobytu v totální instituci jsou stigmatizováni (Mouzelis 1971:118).

V kontextu totální instituce hovořil Goffman o tzv. umrtvení předinstitucionální identity. Toto umrtvení (potažmo sebeumrtvení) se objevuje bez ohledu na to, o jakou totální instituci se jedná. Je to samotná atmosféra této instituce, která je umrtvujícím aspektem (Goffman 1961: 6). Konkrétně se jedná o bariéry, které totální instituce staví mezi odsouzeného a vnější svět, kdy je odsouzený zbaven konkrétních rolí, které byly součástí jeho já (ve

smyslu „self“). Významné jsou též administrativní procedury, v rámci nichž je odsouzený zbaven dílčích součástí jeho osobního vlastnictví včetně civilního oděvu, stejně jako nutnost projevů úcty jak na úrovni verbální, tak fyzické ve vztahu k personálu věznic, které mohou být zdrojem pocitu ponížení a příčinou dílčí ztráty sebevědomí. Odsouzenému jsou institucionálně vnuceny interpersonální a sociální vazby, je narušena vazba mezi odsouzeným a jeho individualizovaným jednáním (Goffman, 1961: 14–43).

V českém prostředí je při přijetí odsouzeného do věznice provedena osobní prohlídka. Následně si může odsouzený dle vyhlášky č. 345/1999 Sb. ponechat: „*písemnosti související s trestním řízením, které bylo nebo je proti němu vedeno, a další úřední písemnosti; v množství přiměřeném možnostem jejich uložení v poskytnuté skříňce, fotografie, dopisy, právní předpisy, vlastní knihy, časopisy a noviny. Odsouzený může mít u sebe též kapesní nebo náramkové hodinky, které neobsahují komunikační nebo záznamové zařízení, psací potřeby, věci potřebné k vedení běžné korespondence, snubní prsten, ruční mýlněk na kávu, elektrický holicí strojek, hrneček na nápoje a základní hygienické potřeby.*“ O ponechání jiných věcí rozhoduje ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec Vězeňské služby. O procesu odebrání a ponechání osobních věcí hovoří dozorce Dominik.

Dominik (dozorce): „*Necháme jim jedny tepláky, dvě trička, kratasy, jednu mikinu, ale nesmí být s kapucí, sportovní obuv, spodní prádlo a ponožky jsou neomezené...prostě tak, aby toho neměli moc. Zbytek se uloží do skladu. Pak si mohou přinést i jídlo a tabák. Třeba ten, kdo sedí opakovaně a ví, jak to chodí, tak si vždycky nosí jídlo a tabák. A tabák si nosí i ti, kteří nejsou kuřáci.*“

Vedle výše uvedeného je odsouzenému přidělen i tzv. sintr, vězeňský stejnokroj. Skrze tyto praktiky dochází k velmi významnému potlačování individuality odsouzeného, tudíž je ze strany odsouzeného prakticky nezbytností hledat jiné způsoby projevení vlastní identity. Jedním z těchto způsobů jsou tělesné mutilace, nejčastěji pak tetování a mutilace pohlavních orgánů. Já budu v tomto textu věnovat pozornost první jmenované tělesné úpravě, tedy vězeňskému tetování.

Tetování (v obecném slova smyslu) bylo dlouhodobě historicky spojováno s deviantními charakteristikami. Dnes je napříč sociálními a třídními skupinami tetování běžnou záležitostí, nicméně i přesto si do jisté míry zachovalo perspektivu relativně marginalizovaného znaku z hlediska percepce širší kultury.

Stále je vnímáno jako sociální označení, které, ač není umístěno na tělech deviantů, představuje deviantní praktiku na těle jedince (Fisher 2002: 97). Symbolika tetování ve smyslu významu, jehož je tetování nositelem, je významná především v rámci konkrétních subkultur, z čehož kriminální subkultura není výjimkou. Naopak symbolický význam tetování je zde umocněn specifickým prostředím a životem v rámci totální instituce.

Lidská mysl obecně pracuje a komunikuje prostřednictvím symbolů, jejichž význam překračuje čas i prostor (Gibson 2010:7). Obrazce na kůži fungují jako prostředek nonverbálního sdělení, který o svém majiteli často vypovídá více, než původně tetovaný zamýšlel sdělit. V tomto významu bylo zajímavým tetováním stigmatizační tetování ve formě cejchu, což je historicky běžná praxe doplňující vypalování značek a další ostrakizující tresty (Rychlík 2005: 51_52). Cejchování není ale výjimkou ani v moderní historii není neznámou praxí ani ve vězeňském prostředí, ovšem v českých věznicích je nahrazeno spíše kategorií nedobrovolného, dehonestujícího tetování.

Vězeňskému tetování věnoval pozornost již turínský profesor psychiatrie a kriminologie Cesare Lombroso, který vnímal odsouzené jako relikt primitivního typu člověka, který se projevuje zálibou v tetování, což naznačuje jeho bestialní pudy (Lombroso 1876). Autor vypsal a uspořádal stovky tetovaných vzorků, které pro něj měly důležitost především v analýze zločinecké mentality. Dokonce byly vymezeny i skupiny tetování hodné zvláštního zřetele. Konkrétně se jednalo o hesla vyjadřující nedostatek respektu k autoritám či touhu po pomstě, obscénní slova a obrázky, tetování penisu, které bylo dle Lombrosa důkazem, že se jedná o skutečně nebezpečného zločince, tetování označující členství v tajných zločineckých organizacích a šifrovaná slova. Vězeňskému personálu Lombroso doporučoval znamenávat nejen témata a počty tetování na tělech odsouzených, ale též věk odsouzeného v době tetování a umístění tatuáže (Lombroso 1876, Rychlík 2005). O mnoho let později dnes můžeme konstatovat, že ačkoli se seznam atributů, které jsou u vězeňského tetování hodny zřetele, stejně jako symbolika rozšířily, Lombroso ve vztahu k symbolice samotné položil neoddiskutovatelný základ ve smyslu dokumentace a dílčí kategorizace vězeňských tetování.

Tetování je reakcí na prostředí, které odsouzeného obklopuje. Podobně jako ostatní automutilace může tetování přinést odsouzenému úlevu od pocitu umrtvení identity, vlastního já, a může mu pomoci v rámci ustavení nové

(vězeňské) identity, případně může sloužit jako její potvrzení. Zajímavé je, že i přes negativní konotace ve vazbě na tetování se ukazuje, že většina lidí považuje tetované jedince za fyzicky silné a psychologicky agresivní (Hewitt 1997: 72).

Současně v sobě má tetování (nejen vězeňské) určitou vnitřní hierarchii. Ta je daná sociálními, ekonomickými, uměleckými, ale též technologickými faktory (Lochmannová 2015: 10). Vězeňské tetování přináší na nejnižší úrovni hierarchie, a to především ve vazbě na technologii, která je používána k tetování, způsob, jakým jsou tetování provedena, a jejich symboliku, která může být v kontextu provedení jednoduše odlišena od profesionálních tetování (DeMello 1993:10). Pokud tak tetování dělá tělo kulturně viditelným (Wilson 1987), pak vězeňské tetování, především pak takové, které je umístěné na viditelném místě, jako je obličej, krk nebo ruce, dělá tuto kulturní viditelnost ještě zjevnější. Co více, takovým tetování vyjadřuje odsouzený ve vztahu k sobě samému, k ostatním odsouzeným i vnějšímu světu sociální pozici, kterou dané tělo (odsouzený) zastává (DeMello 1993:10).

Ačkoli se legislativa snaží dlouhodobě tetování z vězeňského prostředí vykořenit, je to prakticky nemožné. Dle platné legislativy, konkrétně zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, je odsouzeným zakázáno „tetovat sebe nebo jinou osobu, nechat se tetovat nebo mít ve věznicích v držení pomůcky k provádění tetování; to platí obdobně také pro jiné způsoby porušování integrity lidské kůže a držení pomůcek k provádění takové činnosti.“ Vězeňské tetování má tedy ve vazbě na tuto skutečnost značně antiautoritativní podtext, je jakousi rebelií proti platné legislativě, pravidlům a požadavkům totální instituce a je pro odsouzené nástrojem potvrzení či přijetí vězeňské identity v kontextu institucionálních limitů a omezení (Lochmannová 2015). A ačkoli se v průběhu doby proměnily podoby tetování, tetovací techniky a tetované symboly, nezměnila se touha odsouzených po úpravě vlastních těl.

METODOLOGIE

Data prezentovaná v této studii vychází z vlastního etnografického výzkumu realizovaného v českých mužských věznicích typu B a C v období let 2013–2018. S odsouzenými byly vedeny polostrukturované rozhovory primárně zaměřené na vězeňská tetování a další tělesné mutilace s přesahem do oblasti tzv. druhého života odsouzených, tedy oblasti ekonomické směny, náboženství, sexuálních aktiv,

drogové problematiky a dalších. Celkem bylo dosud realizováno 102 rozhovorů s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, 70 rozhovorů s personálem věznic a zhruba 200 hodin pozorování ve vnitřních prostorách věznic a pořizování fotografického materiálu za účelem následné analýzy jednotlivých tělesných mutilací a jejich funkcí ve vztahu k druhému životu odsouzených.

V rámci prezentace získaných dat je dbáno na přísnou anonymizaci odsouzených, proto jsou ve všech případech jejich jména změněna. Stejně tak je garantována i anonymita věznic a z tohoto důvodu nejsou věznicové, v nichž byl výzkum realizován, konkrétně jmenováni. Odsouzení, s nimiž byly vedeny rozhovory, se lišili v řadě aspektů od charakteru spáchaného trestného činu přes věk, vězeňskou historii, postavení v rámci vězeňské hierarchie, míru vlivu na život v konkrétní věznicích až po sexuální orientaci a přístup k ekonomicky ceněným statkům. Rozhovory s odsouzenými trvaly od 20 minut do zhruba 180 minut, vždy v závislosti na tom, nakolik byl odsouzený ochotný spolupracovat, komunikovat a také nakolik měl co sdělit. Rozhovory byly s cílem eliminace potenciálních rušivých faktorů a a též vzhledem k citlivosti tématu, kdy bylo s odsouzenými hovořeno o skutečnostech, kterými e fakticky provinili proti vězeňskému řádu, realizovány vždy pouze za přítomnosti jednoho výzkumníka a jednoho odsouzeného. Vzhledem ke specifčnosti prostředí, kde byly realizovány, je nutné zdůraznit, že vždy byla v rámci realizace výzkumu a vedení rozhovorů zajištěna maximální možná míra bezpečí. Mísou realizace rozhovorů se stala zpravidla kancelář speciálního pedagoga či psychologa, případně vychovatele. Rozhovory byly ve většině případů nahrávány na záznamové zařízení. Současně byl po dobu celého výzkumu veden terénní deník. Považuji za nutné zdůraznit, že celý výzkum byl realizován z perspektivy výzkumníka – outsidera, tj. že na mé straně neexistují profesní vazby na Vězeňskou službu České republiky, potažmo ani na Ministerstvo spravedlnosti České republiky.

Jelikož odsouzení měli skrze kontakt s výzkumníkem-outsiderem možnost prezentovat své ego, jsou prezentovaná data výsledkem dlouhodobé komparace ve smyslu skutečnosti, že data, která jsou prezentovaná, se objevovala v řadě rozhovorů opakovaně, a to nezávisle na sobě. Na základě získaných dat jsem se pokusila kategorizovat základní typy vězeňských tetování. Tyto motivy jsem kategorizovala do několika skupin dle jejich charakteru a funkce, kterou obecně ve vězeňském prostředí plní.

Dílčí funkce vězeňských tetování a jejich kategorie budou představeny v následující části textu.

DÍLČÍ FUNKCE VĚZEŇSKÝCH TETOVÁNÍ

Tetované tělo je možno konceptualizovat jako nedokončený tělesný a sociální fenomén, který je transformován, do určité míry, jako důsledek sociálních interakcí (Frank 1995). Tetování obecně je připisována řada funkcí. Za jednu z nejvýznamnějších funkcí vězeňského tetování lze považovat funkci komunikační a identifikační a též funkci identitní. Ačkoli je tetování způsob, jak modifikovat tělo i identitu (skrze self) do žádoucí podoby, je to současně též fenomén odrážející subkulturní vliv. Důležitou charakteristikou tetování jako formy komunikace je především jeho schopnost promlouvat skrze neverbální transmissi. Je viditelné (a čitelné) a je-li umístěno na viditelném místě, mohou jej číst i ostatní odsouzení. Význam tetování je formován a rekonstruován skrze individuální participaci na vězeňském životě (Kosut 2000: 80). Ve vězeňském prostředí je obsahem tetování často přiřazení příslušnosti k nějaké skupině nebo vyjádření statusu. Mnohá tetování tak například označují přirozenou či zdůrazněnou genderovou roli, vězeňskou historii ve smyslu spáchaných trestných činů či počet let strávených za mřížemi, generační příslušnost, členství v určité skupině, sociální status či jsou prezentací osobního (či skupinového) názoru odsouzeného (Blažek 2011: 97–99). Takovým tetováním je například i tetování A.C.A.B. vyjadřující negativní postoj vůči policejní autoritě. Jedná se o akronym slov „All Cops Are Bastards“, tedy v českém překladu. Všichni policajti jsou parchanti“. O jeho významu hovoří odsouzený Václav.

Václav (odsouzený): „No prostě venku, kdysi prostě, mě zbili policajti. Úplně strašným způsobem. Já jsem utekl z pastáku s klukama, prostě, vykradli jsme prostě, abysme se dostali prostě domů, tak jsme vykradli prostě nějaký hotel, nebo co to bylo, ukradli jsme auto, chytli nás, já nevím asi nějak třicet kilometrů od místa činu, odvezli nás no a strašně nás zbili, to mi bylo, to mi bylo čtrnáct a půl roku. A vod tý doby je prostě nemůžu...“

Další významnou funkcí vězeňského tetování je funkce sociálně skupinová, která ve většině případů prolíná s funkcí komunikační a identifikační, přičemž se jedná zpravidla o různé poznávací znaky bratrstev, gangů či skupin odsouzených. Tetování fakticky prokazuje příslušnost k určité komunitě, odlišuje jedince od (cizí) většiny a dává mu shodu s myšlenkově či jinak spřízněnou (vlastní) skupinou (Rychlík 2005: 54). V českém vězeňském prostředí jsou

hodna zřetel především tetování extremistických hnutí, která jsou zpravidla doprovázena jakousi agresivní formou útěku z reality, se kterou odsouzení nepřijímají, nebo ji zásadně odmítají. Tetování jim z hlediska symbolického slouží především jako vzor chování, vzor jednoty a snášenlivosti těch, kteří se semknuli k sobě v revoltě proti odmítané realitě. Tetování je tedy jedním z nástrojů budování nové identity těchto odsouzených, slouží k označení jejich nově nalezené identity a společného rámce (Chmelík 2000: 34–35). O svém přesvědčení hovoří i odsouzený Dalibor, jehož hrudník zdobí dvě svastiky a na krku má vytetovaný nápis Grassel, což je oděvní značka, která byla založena speciálně pro neonacistickou komunitu.

Dalibor (odsouzený): „Když jsem nácek, tak jsem nácek kdekoliv. Jestli je to v base, jestli je to venku, prostě člověk se nemůže přece změnit tak, že já nevím bude venku nácek, zavrou ho, najednou vidí většinu těch, těch cikánů pohromadě, já nevím, tich devadesát procent nebo kolik jich je v tý base, a změni se prostě, že není. Já takovej prostě nejsem. Já jsem byl prostě v pastáku, venku, v base, zase venku, furt jsem prostě... svoje názory prostě nezměním.“

Na výše popsanou funkci vězeňských tetování přímo navazuje funkce statutárně-hierarchická. U určitých skupin ve vězení existují rozsáhlé kodifikované systémy, jak koho, kdy a jakým způsobem tetovat. Objevují se tetování ve vazbě na vězeňskou historii, postavení v rámci vězeňské hierarchie i tzv. vlastnické značky (Rychlík 2005: 58–59). Příkladem tetování plnicího do značné míry statutárně-hierarchickou funkci je v českých věznicích tetování ruskojazyčných skupin. Tělo odsouzeného vypráví životní a kriminální příběh jedince a stejně jako specifický argot se i tetování ruskojazyčných skupin zdá být neutrální. Tetování je tvořeno symboly a obrázky, které jsou všem známy. Nicméně unikátní význam má toto tetování především proto, že metakomunikační potenciál těchto symbolů a obrazců v kriminálním světě je tím, díky čemuž může tetování v rámci neverbální komunikace plnit svoji funkci. Zpravidla bývá velmi těžké porozumět specifickým významům tetování, což je zintenzivněno ještě skutečností, že ve většině případů každá z komponent tetování sama o sobě nemá žádný speciální význam. Zpravidla je to kombinace určitých částí, co vytváří význam tetování. Tetování ruskojazyčných skupin je proto třeba pojímat v celé jeho komplexitě. Současně napříč těmito skupinami neexistuje volnost ve smyslu tetování. Pokud je tetování tzv. „ukradeno“ a je nekonzistentní se skutečností, není akceptovatelné a trestem za

takové provinění proti pravidlům může být dokonce smrt (Shoham 2009: 991).

V rámci svého výzkumu se mi nepodařilo proniknout přímo k ruskojazyčné vězeňské komunitě. Několik vězňů, s nimiž jsem hovořila, stálo mimo komunitu, bylo z ní vyloučeno, o čemž svědčil už samotný fakt, že se mnou byli ochotni hovořit, stejně jako fakt, že ve vězení pracovali. Nicméně i v jejich případech je evidentní důraz na význam tetování, čistě estetická funkce tetování je pro ně neakceptovatelnou, o čemž hovoří i odsouzený Ivan.

Ivan (odsouzený): „To jsou tetování, který bych si nenechal. Pochopim ještě ornamenty, ale tady vidíte, že mají na ruce satan, ďábel, a přitom úplně bezvýznamný. Já svými kerkami vytvořil celý svůj život.“

Tetování se ve vězení stalo symbolem prosazování vlastní individuality, revolty a odmítání institucionálních norem, v tomto kontextu tedy hovoříme o individualizační funkci vězeňského tetování. Těla odsouzených zdobí tetování odkazující k jejich koníčkům, zájmům v oblasti hudby, sportu, umění, přezdívkou, jména idolu, přátel, žen, mužů, dětí, znamená zvěrokruhu a mnohá další (Rychlík 2005: 59).

Většina tetování ve věznicích však plní funkci estetickou, stejně tak jako tetování ve většinovém světě, přesto je třeba i nad na první pohled bezvýznamnými symboly uvažovat v kontextu základní identitní funkce, neboť prakticky u každého vězeňského tetování je významné prostředí provedení tatuáže v kombinaci s aspektem nelegálnosti. Byť se tedy odsouzený řídí a jedná v souladu se svým estetickým cítěním, identitní aspekt je vždy přítomen. Je však pochopitelné, že vlna módy pronikla i za vězeňské mříže a odsouzení se často nechávají inspirovat motivy v časopisech. Z hlediska symbolického a z hlediska významu ve vazbě na výše uvedené funkce je estetická funkce nejméně významnou ve smyslu interpretace významu tetování, nikoliv však bezvýznamná, neboť, jak již bylo naznačeno, k čistě okrasné funkci tetování se vždy přidružují další funkce (Rychlík 2005: 43).

DEVALVUJÍCÍ MOTIVY

Ačkoli je tetování ve vězeňském prostředí odsouzenými žádáno, ne každé tetování je dobrovolné. V českém prostředí se jedná spíše o jednotky případů, přesto jsou pro nás zajímavou demonstrací vězeňského kódu a nepsaných hierarchických pravidel ve věznicích. Nedobrovolná tetování jsou zpravidla spjata s devalvujícím motivy, jejichž cílem je ponížít odsouzeného, případně upozornit na skutečnost, že se provinil proti nepsaným pravidlům. Takové tetování zpravidla označuje buď sexuálního

devianta, etnickou menšinu či někoho, kdo spolupracoval s vězeňským personálem. Jedná se o ostrakizující tetování zobrazující zpravidla mužské genitálie či jinak ponižující či zesměšňující motivy. Často se jedná o vzájemnou mstu mezi odsouzenými, kdy je motiv tetován na viditelná místa, jako je obličej – především čelo a spánky, případně za formu trestného tetování. Odsouzený je tetován pod pohrůzkou násilí, častěji však pod vlivem omamných a psychotropních látek. O této praxi hovoří vězeňský tatér Tomáš.

Tomáš (odsouzený): „Víte, tady je oddíl takových, oni mají to MON (pozn. autorky: možný objekt násilí), to maj od soudu, soud je prostě odsoudí s ochranou. Já k nim chovám odpor. Nemam je rád, ale tetoval jsem jednoho. Přiznávám se, udělal jsem tady jednomu tetování. Prostě na bok hlavy jsem mu udělal penis. Pak se z toho předělávaj jitrnice, obušek a tak. Udělal jsem mu to, protože si začal vyskakovat a já v té době byl ještě hodně bujne, no tak jsem ho zrubal a udělal jsem mu to tetování a bylo mi to jedno.“

Dílčím devalvujícím motivem je také ešus, což je motiv, který je připisovaný, potažmo tetovaný tzv. koninám. Termínem konina je označován naivní, fyzicky slabý jedinec, který neustojí tlak ze strany ostatních spoluvězňů a po určité době přijímá roli sluhy (Dirga, Lochmannová, Juříček 2015: 568). Výjimečnou praxí v českých mužských věznicích není ani zkoušení barev ze strany tatérů na kůži konin.

Symbolický význam devalvujících motivů je odsouzeným znám, stejně jako záměr odsouzeného ponížít, který se k nim váže. Z tohoto hlediska jsou tyto motivy důležité nejen pro svoji komunikační, ale především statutárně-hierarchickou funkci, a to především ve vazbě na odsouzené jedince, kteří se z určitého důvodu pohybují v rámci vězeňského stratifikačního spektra na nejnižších hierarchických úrovních, a to s prakticky nulovou šancí ve vazbě na vertikální mobilitu.

EXTREMISTICKÁ SYMBOLIKA

Extremistická symbolika plní především sociálně-skupinovou funkci. Jedná se o symboliku, kdy řada jednotlivých symbolů má své historické pozadí, které bývá součástí samotného významu symbolu. Příkladem může být runové písmo, které bylo využito ke grafickému a symbolickému vyjádření osobních vlastností árijské rasy, či svastika, která je součástí tradiční východní symboliky.

Ve vězeňském prostředí je možno se setkat se symbolikou se zjevným rasovým motivem, která předjíhá rasový motiv, což je například svastika, smrtihlav, obecně většina fašistických symbolů a emblémů. Dále je přítomna

i symbolika s latentně rasovým motivem, jejíž charakter není obecně známý ani zřejmý, příkladem je keltský kříž či zkřížená kladiva. Známá je též symbolika prosta rasového motivu, která není trestná, nicméně do jisté míry překračuje obecně přijímaná morální pravidla, především tedy ve vazbě na svůj nevhodný obsah, přičemž typickými příklady jsou nápisy jako Skinheads, Ian Stuart či SHARP (Chmelík 2000: 56).

Extremistická symbolika již dávno není spojena výhradně se zjevnými symboly, jako jsou hákové kříže. Naopak osobně na základě svého výzkumu za nejvíce nebezpečnou považují symboliku skrytou do složitých obrazců a tetování adorující určitou například historickou událost či osobnost spojenou s příslušnou ideologií. Nevinně vyhlížející vězeňské tetování, které je z estetického hlediska skutečným uměním, se ve finále může při bližším zaměření na význam tetování při odpovídající znalosti kontextu ukázat například jako náborový plakát SS nebo adorace účelu vyhlazovacích táborů. Symbolika může být do tetování zapracována různými způsoby, ať už se jedná o čísla, barvy, hesla, názvy oblíbených oděvních značek, skupin, pozdravy či tzv. personifikovaná symbolika zobrazující konkrétní osoby.

Ne každý odsouzený je však ochoten například vyložit osobní význam, který pro něj jeho tetování má. To je případ i odsouzeného Michala, který má na těle nejen číselnou symboliku významně se vázící k extremistickým skupinám, ale také symboliku adorující německé vojáky, to vše v červeno-černé kombinaci, ale také nápisy typu „Es kommt der Tag“ tedy v překladu „Přijde ten den“, což je nápis používaný nacistickými členy Sudetoněmecké strany ve 30. letech minulého století jako hrozba připojení Sudet k německé říši, nebo „Der Sieg Wird Unser Sein“, tedy „Vítězství bude naše“ známé z propagandistického plakátu z druhé světové války zobrazujícího německého vojáka stojícího před německou vlajkou. Odsouzený Michal má na své paži vyobrazen vedle daného nápisu i celý plakát. Sám však popírá, že by se jednalo o významově extremistické tetování.

Michal (odsouzený): „Pro mě to nemá nic nacistického, je to pro mě válečné téma. Proti cikánům nic nemám. Tetování pro mě má hlavně estetický význam. Pár věcí, co mám, je osobních. Nic nepropaguju, ten symbol není dokonaný, není to svastika a nemělo by se to brát jako propagace. Ne, že bych to věděl, ale informoval jsem se na to. Nejsem rasista, jsem slušnej vězeň.“

V tomto kontextu je třeba zmínit, že vězeňský výzkum má řadu limitů. Skrze rozhovory, které jsem s odsouzenými vedla, mohli

odsouzení sehrát jakési pověstné Gofmanovské divadlo a prezentovat pozitivní obraz sebe sama. U odsouzeného Michala lze vzhledem k rozsáhlé extremistické symbolice pokrývající značnou část těla pochybovat, že by se jednalo o nevýznamné tetování, ačkoli jej tak odsouzený sám popisuje. V řadě případů jsem se setkala se situacemi, kdy bylo třeba uvažovat více o symbolice jako takové než o tom, jakým způsobem byla interpretována ze strany odsouzených, tj. jejich výpovědi není možno brát jako objektivní data bez kritické zpětnovazební reflexe. Můj předpoklad do jisté míry potvrdil svými slovy i Karel, speciální pedagog, s nímž jsem o tetování odsouzeného Michala měla možnost hovořit.

Karel (speciální pedagog): „Vám tady říká, že nemá nic proti cikánům, ale na oddíl s nima nechtěl, to bylo první, na co se ptal. Tak se přišlo i na ta jeho tetování, byl s tím i na prevenci.“

Jiní odsouzení se však symbolickým významem svých tetování netají, jako již jednou zmiňovaný odsouzený Dalibor, jehož hrudník zdobí dvě svastiky a na krku má vytetovaný nápis Grassel.

Dalibor (odsouzený): „Prostě já jsem to dělal hlavně demonstrativně kvůli těm cikánům, prostě je nemam rád. Prostě jsem si vypěstoval určitou averzi vůči nim a trvá to doteďka, bylo to v base, bylo to venku.“

Není to však pouze symbolika pravicového extremismu, která je za vězeňskými mřížemi přítomna, je možno nalézt i symboly ve vazbě na extremismus levicový, ačkoliv nikoliv v takové míře.

TETOVÁNÍ OBLIČEJE

Velmi specifickou kategorií je tetování obličeje. Každé tetování, které je významně viditelné, je nositelem symbolického sdělení samo o sobě. Viditelná tetování je možno asociovat s antisociálním chováním, často odkazují přímo k pobytu ve vězení. Už to, že je odsouzený ochoten své tělo takto viditelně označit, nám vypovídá mnoho, přičemž symbolika umístovaná především na obličej je velmi čitelná, jak už bylo do jisté míry naznačeno ve vazbě na symboliku mužského genitálu tetovaného právě na obličej.

Dalším významným symbolem tetovaných na obličej je slza, která plní významnou informační funkci, neboť jako taková mnohé sděluje. Jedná se o symbolické tetování, které se tetuje pod koutek oka a je nositelem řady významů. Může signalizovat, že její nositel spáchal dokonanou vraždu nebo strávil čas ve vězení. Může být ale také symbolem toho, že byl odsouzený znásilněn (či znásilňován) během svého uvěznění, že ztratil člena rodiny nebo

blízkého přítele z řad ostatních kriminálních. Dle DeMello (1993:11) může být slza též symbolickým vyjádřením utrpení odsouzeného v rukách justice. Odsouzený Dalibor na otázku, co znamená jeho slza vytetovaná na obličej, odpovídá:

Dalibor (odsouzený): „No, vražda. Ono to má víc významů, já vim celkem o třech. Tři významy to má. Není to jenom vražda, ale i že vám někdo umře nebo taky to, kolik máte trestů. Já ji mám za toho fízla.“

Tetování slzy je možno obecně pojímat jako tetování, které současně plní statusově-hierarchickou funkci, nicméně pouze v případech, kdy je symbolický význam v souladu se skutečností. Pokud si odsouzený nechává vytetovat slzu pouze na základě vlastního rozhodnutí, bývá cílem verbálních útoků a opovržlivých nářek ostatních odsouzených. O tom hovoří odsouzený Josef.

Josef (odsouzený): „Jo, ptaj se mi na to. Ale to není jako nějaká vražda nebo to. Já se prostě jednou opil a řekl jsem, že chci slzu. A pak se mi na to všichni ptali, jako jestli je to vražda, jestli jsem někoho zabil. Nechci o tom mluvit, protože pak jsem vždycky za debila. Až vylezu, půjde to pryč.“

V českém prostředí jsou jako tetování obličeje také rozšířeny oční linky. Takzvané kočičí oči, tedy oční linky tažené od jednoho koutku oka k druhému, často odkazují k homosexuální orientaci odsouzeného. V minulosti (a i dnes) byly často tetovány nedokončené oční linky, což byla praxe zažitá především ve valdic- kých věznicích, přičemž toto tetování dle odsouzených odkazuje k prestiži a plní statusově-hierarchickou funkci. I dnes si odsouzení takto zdobí své oči, nicméně platí, že ne vždy toto tetování odkazuje k jisté významnosti odsouzeného, neboť se stalo do značné míry rozšířeným napříč celou populací odsouzených, čímž se původní symbolický význam rozvolnil. A tak jako ve vnějším světě, také ve vězení si prakticky kdokoli (pomineme-li ruskojazyčné a určité specifické skupiny) může nechat vytetovat cokoli.

V určitých případech je možné na obličej nalézt také tetování hvězd, což jsou ale dle výstupů mého výzkumu spíše jednotky případů. Jinak jsou hvězdy (nejen na obličej) jedním z tradičních vězeňských motivů. Nicméně s ohledem na skutečnost, že se tento motiv stal velmi oblíbeným i ve většinové společnosti, je dnes možné (bývalého) odsouzeného na základě tohoto tetování identifikovat spíše ve vazbě na techniku jeho provedení. Značný symbolický význam si hvězdy zachovaly opět v ruskojazyčných zločineckých skupinách. Počet jejich cípů může odkazovat k počtu strávených

let za mřížemi, ke statutu nenapravitelného kriminálního, jehož nositelem jsou tzv. otricaly, tedy vězni s razantně protispolečenskými postoji, stejně tak je hvězda tradičním symbolem vora v zákoně. Hvězdy, obdobně jako slza, bývají spíše statusovým tetováním.

„SRDEČNÍ ZÁLEŽITOSTI“

Jako příklad pro tuto kategorii uvádím dvě skupiny tetování, konkrétně tetování odkazující k rodině a partnerkám a náboženská tetování. Tetování, které je umístěné na bývá pro odsouzeného zpravidla důležité, proto je třeba se v kontextu hodnocení tetování zamýšlet také nad významem jeho umístění.

Tetování odkazující k rodině plní převážně individualizační funkci. V českém vězeňském prostředí v rámci této kategorie tetování převládají nápisy, ať už se jedná o jména či data narození, která se tetují nejčastěji v případě dětí, nezřídka též data úmrtí (v případě jednoho či obou rodičů, zpravidla však matek). Výjimkou nejsou ani portréty dětí a partnerek, nicméně umělecká úroveň takového tetování nebývá příliš vysoká. Primárně si odsouzení nechávají vytetovat své děti, které preferují před partnerkami. Toto vysvětluje odsouzený Jan.

Jan (odsouzený): „*Děti, ty mám napořád. S téma ženskýma...ono je to těžký. Sedíte tady a ona chvíli počká, ale pak přijde pohřebák (pozn. autorky: dopis od partnerky oznamující rozchod) no a člověk se ani nemůže dívat a mít jí to za zlý, ale některý kluci tady z toho jsou pak úplně mimo. Nic s nima pak není.*“

V případě tetování odkazujících k rodině je pro odsouzené, jak bylo naznačeno, důležité místo provedení (nikoli však výlučně). Toto potvrzuje také odsouzený Kamil.

Kamil (odsouzený): „*Nosím své děti v srdci, tak jsem si je dal na srdce. To je jasný, že je to pro mě důležitý tetování. Ty ostatní, to jsou takový... no, kraviny to jsou, to bych dal pryč nebo asi ne pryč, ale předělal, jednou si je nechám předělat, až budu venku, ale tohle ne, to mam prostě jako vzpomínku.*“

Náboženská tetování jsou dalším rozšířeným motivem vězeňských tetování. Velmi oblíbené jsou ve vězeňském prostředí motivy Ježíše, Panny Marie, růžence, rukou sepnatých k modlitbě, zobrazována je madona s dítětem či andělé. Někteří odsouzení připisují těmto symbolům ochrannou funkci, jiní s nimi mají spojený nový začátek skrze přijetí víry, pro jiné jsou zdrojem vnitřní síly, ale pochopitelně pro některé jsou motivem, který je ve vězeňském prostředí oblíbený i z estetického hlediska, především se to týká tetování madony a růžence.

Odsouzený Vladimír není věřící, přesto má madonu na srdci vytetovanou. O svém tetování a vztahu k víře říká:

Vladimír (odsouzený): „*Prostě se mi líbila, ale věřící nejsem. Sám v sebe věřím. Na srdce jsem si ji dal, protože se tam hodila. Říkal jsem si, když svatou, tak na srdce. My nikdo nevěříme v Boha, ale když jdeme k soudu, tak (pohybem ruky naznačuje pokřížování se) a pane bože. Ale stejně nevěřím. Až mi Bůh pomůže, tak budu věřit.*“

Ježíše na svém těle má vytetovaného odsouzený Michal, ten však své tetování vnímá jiným způsobem a odsouzené, kteří si své tělo zdobí náboženskými motivy bez vazby na vlastní přesvědčení, odsuzuje.

Michal (odsouzený): „*Jsem věřící, jako nechodím do kostele, ale věřící jsem. A ne jako že teď ve vězení. To jsem si nechal udělat, protože to vyjadřuje moji víru a to je jedna z věcí, co vám pomáhá tu basu přežít. Tady si to ale teď nechává kdejaký cikán, panenku Marii, Ježíše, růžence, tetovat si to nechaj, ale nepokradeš jim nic neříká.*“

Nicméně je důležité si uvědomit, že náboženské symboly mají v různých prostředích a v různých subkulturách různý význam. Opět zde odkáží na ruské kriminální prostředí, kde pro ilustraci například počet vězí u vytetovaného kostela odkazuje k počtu let strávených za mřížemi či k informaci o tom, kolikrát byl jedinec odsouzen.

NARKOTETOVÁNÍ A GAMBLING TATTOO

Vězeňské tetování umožňuje také odhalit patologického hráče či narkomana. Tzv. gambling tetování, tedy tetování symbolicky spojená s hazardem, mívají různou podobu od třešňi symbolizujících štěstí přes kulečnickovou kouli s číslem osm, přičemž její význam je spojován především s šancí, příležitostí. Typickým vězeňským tetováním jsou hořící kostky, přičemž kostky jsou dlouhodobě spojeny s hazardem a vsazením se. Ve spojení s plameny pak představují situaci, kdy má gambler štěstí na své straně, případně vypovídají o vášni pro hraní. Časté je také vyobrazení Lady Luck, žolíka či čísla sedm. Zapomenout nesmíme ani na pokerové žetony reprezentující vášně pro hraní.

Svoji logiku má též tetování narkomanů, které je velmi často sofistikovaně umístěno na těle odsouzeného tak, aby jím byly zakryty stopy po užívání drog (což ale není pravidlem). Napříč symboly je možno nalézt symboly, které odkazují k drogové závislosti osoby, kdy se jedná například o injekční stříkačku. Drogová závislost může být ale symbolizována také abstraktně například prostřednictvím motivů

smrti. V českých mužských věznicích je možné také dohledat symboly odkazující k určité skupině omamných a psychotropních látek, jako jsou listy marihuany, lysohlávký či makovice.

Odsouzený Daniel má na svém těle řadu tetování spojených s drogami a se smrtí, od makovic, injekční jehly, znaku pro opium až po klauna, který páchá sebevraždu a jako takový je pro něj zosobněním jeho tehdejších pocitů.

Daniel (odsouzený): „*To už jsem seděl starší, to je totiž arabský znak pro opium. Protože jsem v té době byl úplně strašně moc na heroinu. Tak tenkrát se mnou seděl právě Arab, tak tenkrát mi to namaloval a já jsem byl takovej nějaký, tak jsem si to nechal vytetovat, se mi to tenkrát líbilo. Jsem měl tenkrát rád moc drogy.*“

TRADIČNÍ VĚZEŇSKÉ MOTIVY

Řada tradičních vězeňských motivů již byla představena, nicméně jsou zde motivy, které je velmi náročné zařadit pod určitou samostatnou kategorii, případně by musely tvořit kategorii samy o sobě. Vedle již zmiňovaných hvězd to jsou v českých mužských věznicích především ostnatý drát, pavučina, vězeňský kód, klauni či rozličné symboly smrti od lebek až po smrtku. Část výjevů symbolizuje též vězeňské pravidlo „nevidím, neslyším, mlčím“, často vyobrazené s využitím lebek či částí kosti s ovázanými očima a kostnatými dlaněmi přiloženými k uším či ústům.

Velmi zajímavým symbolem z výše jmenovaných je pavučina. Ta může označovat buď obecně kriminálního, nebo narkomana. Pokud je pavouk v jejím středu, nositel se rozhodl pro život ve zločinu, pokud směřuje ven, rozhodl se s tímto životem skoncovat. Pavučiny na svém lokti nenosí ale výhradně jen osoby, které se ztotožňují s rasistickou myšlenkou. Více než to je tento symbol obecně spojen s pobyttem ve vězeňském prostředí.

Ostnatý drát býval velmi intenzivně spjat s vězeňským prostředím, nicméně po vlně jeho oblíbenosti ve většinové společnosti, kdy si jím svá těla, převážně oblast kolem bicepsu, zdobí převážně muži, není možno o ostnatém drátu již více hovořit čistě jako o symbolu odkazujícímu k pobytu za mřížemi. Ve vězeňském prostředí je vnímán jako symbol nesvobody.

Klauni jsou prováděni v řadě podob, jak v podobě tradičního provedení hlavy klauna, tak v podobě nebezpečně vyhlížejícího klauna se špičatými zuby. To, jaký význam tetování nese, se různí. U klauna je určující především exprese jeho tváře. V případě již zmiňovaného odsouzeného Daniela páchá jeho klaun sebevraždu.

Daniel (odsouzený): „*On se zastřelil a ještě se oběsil, no. Ono to tak nějak patřilo k tvé době, když jsem hrozně byl v heroinu. Taky jsem si občas říkal, že se zastřelím nebo oběším.*“

Převaha negativních emocí v tváři klauna je ve vězeňském prostředí zjevná od expresivního vyjádření smutku, zoufalství, zloby po vyjádření zákeřnosti či škodolibosti.

ROZŠÍŘENÁ INSPIRACE

I do českého vězeňského prostředí pronikají symboly, které jsou typické pro jiné geografické oblasti a kultury (či subkultury). Objevují se zde tak například koi kapři či symbolika jing a jang typická pro asijské oblasti. Koi kapra má na své noze i odsouzený Milan. Na jeho příkladu je patrné, že mnohdy jsou odsouzení inspirováni primárně symbolickým významem a až na základě ztotožnění se s ním se rozhodnou pro konkrétní motiv.

Milan (odsouzený): „*Ten je s hlavou nahoře, to znamená zdraví, štěstí, lásku. S hlavou dolů by to byla smůla a neštěstí, že někdo zemřel. A když jsou kapři proti sobě, tak to je jako jing a jang. To jsem vyčetl z jednoho časopisu, líbil se mi ten motiv i to, co znamená. Původně jsem to chtěl mít barevné, ale to jsem seděl ve Valdicích a tam tehdy nebyla možnost sehnat si barvu.*“

Velmi rozšířená je také symbolika známá z filmů a obecně televize, případně z knih. Těla odsouzených tak zdobí například motiv z filmu Kostka či podoba Gluma z Pána Prstenů.

Zahraniční inspirace proniká do vězeňských cel především skrze časopisy jako je Tetování

nebo Tattoo, které odsouzeným zpravidla posílají příbuzní a přátelé. Stejně jako ve většinovém světě, estetická funkce tetování převažuje, ačkoli z hlediska informačního a komunikačního je její potenciál minimální.

ZÁVĚR

Vězeňské tetování má nejen v naší geografické oblasti dlouhou historii. Prakticky neexistuje věznic, ve které by se netetovalo, ačkoli se vždy tetuje tajně. To není s podivem, vězeňské tetování je zakázaným ovocem, které je proviněním proti internímu vězeňskému řádu. Nicméně v místech za zamčenými klaty a ostnatými dráty je stále žádané a poskytuje nám cenné informace nejen o svých nositelích, ale též o jejich tzv. druhém životě a hodnotách, na nichž je tento život postaven.

Při vstupu do vězeňského prostředí dochází k tzv. umrtvení předinstitucionální identity odsouzeného. Odsouzený je nucen v důsledku limitace uplatnění svého já nalézt novou, tzv. vězeňskou identitu a tu si následně neustále potvrzovat skrze své denní aktivity, přijímané principy i ideologické zaměření. Tetování nám o tomto do značné míry psychologickém až spirituálním přerodu odsouzeného může mnohé napovědět, stejně tak jako o jeho tzv. druhém životě v rámci totální instituce. Funkce, které vězeňské tetování primárně plní, jsou funkce estetická a dekorativní, komunikační a identifikační, sociálně-skupinová, statutárně-hierarchická a individualizační. Cílem tohoto textu bylo primárně

kategorizovat nejčastěji se vyskytující motivy vězeňských tetování v prostředí českých mužských věznic typu B a C, tedy věznic z ostrahou, a to na základě dat získaných v rámci čtyřletého etnografického výzkumu. Nutno podotknout, že se rozhodně nejedná o vyčerpávající výčet symbolů a motivů vězeňského tetování. Text by bylo možno rozšířit o řadu individuálních symbolů, stejně jako o například kategorie tetování biohazard, biomechanika, anarchistické motivy, tetování motorkářů či hooligans a další. V textu byly přiblíženy především nejčastěji se vyskytující motivy, s nimiž je možné se v českých mužských věznicích setkat.

Znalost vězeňského tetování má velký význam především pro samotný vězeňský personál, neboť právě tetování je možno využít nejen ve smyslu preventivním, ale také ve smyslu resocializace odsouzených, neboť tetované tělo často hovoří samo za sebe a není překvapením, že mnohdy, jak bylo v několika pasážích tohoto textu ukázáno, sděluje něco do jisté míry odlišného, než samotný odsouzený sděluje verbálně. Domnívám se, že význam těla odsouzeného a lidského těla v rámci neverbální komunikace je velmi podceňován. Nejsou to však pouze gesta, postoje a výrazy obličeje, skrze které člověk komunikuje. Jsou to právě i tělesné mutilace, jejich symbolika, způsoby provedení i umístění na těle, které mají významný metakomunikační potenciál a které jsou tak hodny zřetele.

LITERATURA A ZDROJE

- Blažek, V. 2011. Komunikace a lidské tělo. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- DeMello, M. 1993. „The Convict Body: Tattooing among Male American Prisoners.“ *Anthropology Today* 9: 10–13.
- Dirga, L., Lochmannová, A., Juříček, P. 2015. The Structure of the Inmate Population in Czech Prisons. *SOCIOLOGIA*, roč. 47, č. 6, s. 559–578. ISSN: 0049–1225
- Douglas, M. 2003: *Natural symbols: explorations in cosmology*. New York: Routledge. ISBN 04-153-1454-2.
- Fisher, J. A. (2002). *Tattooing the Body, Marking Culture*. *Body & Society* 8(4): 91–107.
- Frank, A. 1995. *The Wounded Storyteller: Body, Illness and Ethics*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Gibson, C. 2010. *Symboly a jejich významy*. Praha: Slovart.
- Goffman, E. 1961. *Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York: Doubleday Anchor.
- Hewitt, K. 1997. *Mutilating The Body: Identity In Blood And Ink*. University of Wisconsin Press.
- Chmelík, J. 2000. *Symbolika extremistických hnutí*. Praha: TRIVIS.
- Jones, R., T. Schmid. 2000. *Doing Time: Prison Experience and Identity Among First-Time Inmates*. Stamford: Emerald Group Publishing Limited.
- Kosut, M. 2000 *Tattoo Narratives: The intersection of the body, self-identity and society*, *Visual Sociology*, 15:1, 79–100.
- Lochmannová, A. 2015: *Tetování jako vzkaz: Vybrané tělesné mutilace vězeňské subkultury*. *The Journal of Culture*. Vol. 1, roč. 4. Praha
- Lombroso, C. 1876. *L'uomo delinquente studiato in rapporto all'antropologia, alla medicina legale ed alle discipline carcerarie*. Milan: Hoepli.
- Mouzelis, N. *On Total Institutions*. *Sociology*. Roč.5, vyd. 1, 1971, s. 113–120.
- Rychlík, M. 2005 *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny odívání.
- Shoham, E. 2009. „Signs of Honor“ Among Russian Inmates in Israel's Prisons. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. Roč. 54, č. 6, s. 984–1003
- Vyhlaška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
- Wilson, E. 1987. *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. University of California, Berkeley.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.